

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XXXV

Уређивачки одбор:

*др Ирена Грицкат, др Милка Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Катичић, Блаже
Конески, др Тине Логар, др Александар Младеновић, др Асим Пецо,
др Митар Пешикан, др Живојин Станојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1979

ПО ЕТИМОЛОГИЯТА НА НЯКОИ ТУРЦИЗМИ В БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Източници:

- АБДР — Архив на Български диалектен речник.
БЕР — Български етимологичен речник. София, 1962—
Б. Цонев — История на български език II. София 1934, стр. 177—191.
М. Георгиев — Избрани разкази т. I, 1939, т. II, 1945.
Н. Геров — Речник на български език. Пловдив, 1895—1904.
Т. Панчев — Допълнение на българския речник от Н. Геров.
Пловдив, 1908.

ибрямбашия

В израза: *прави се на ибрямбашия* „прави си оглушки; преструва се на наивен” или *не се прави на ибрамбашия* „не се преструвай”, или още *приструва се на ибрямбаши* (АБДР).

Нашите усилия да намерим насрещния израз в турски бяха напразни. Ни сред народа, ни сред писателите в Турция, ни в речниците не се свидетелствува за *ибрам башъ*, което е явно турско. На турски изразът би бил: *кендини ибрам башъ ятмак*. В *ибрам башъ* виждаме *ибра-и ам* „изцяло освобождаване някого от съдебно дело и от взимане” и *бахшъ*, турска изафетна форма от *бахш* „опрощаване; даряване” т.е. „даряване на *ибра-и ам*”. Този термин в народното произношение се превръща да речем в **ибрām бāшъ* || *бāши* и от там по асоциативет път се превръща в *ибрām башъ* || *баши*, което позволява видоизменението на значението, където *ибрām*, запазвайки своето значение, попада в друг състав. По този начин *ибрām* от отглаголно съществително се превръща в номен агентис и *бāши* става *баши*, от *баш* „шеф”, един вид „шеф на *ибрām*ите”? хора, които освобождават от съдебно дело, от отговорност”. Това което ние предлагаме тук е умозрително обяснение, базирано върху единствено здраво доказателство, с което разполагаме днес — *ибрā-и ам*.

йвам „отивам” (Н. Геров)

Но старото, истинското значение на тази дума ще да е „отивам бързо; бързам”. Таково е значението на турския глагол *ивмек* (Сами Бей, В. В.

Радлов). В турски има още и съществителното *ив* „бързана; бързо“, което служило за основа на българския глагол. В. В. Радлов дава още и формата *иви* „поспешност“.

иверен

То се среща в народната песен, като *иверен ветар подухна* (АБДР). Авторите на БЕР го сравняват с тур. *ивар* (от араб.) > *ивер* „време между пладне и залез слънце“. Това е правдоподобно. Но може да се търси и още следното обяснение: *иверен* < *и верен* < тур. *ий верен*, от *ий* „благоухание“ и *верен* „даващ“; *иверен ветар* ще означава „вятър, който носи хубава миризма“ и ще е полу-калка от тур. *ий верен йел*.

ивѝх, ивѝ, ивѝх

С това междуметие се изказва различни чувства, за учудване, не одобряване. То възлиза на тур. нар. *еввах* също, от *ейвах* „уви! ах! жалко!“ от пер. *ейвах* „жалко! за съжаление“. Измененията в *ивох*, *ивѝ*, *ивѝх* са обясними и са станали на българска езикова почва: опростяване на съгласни геминати (*вв* > *ѝ*), редукция на неударена гласна (*е* > *и*), реализацията на *а* като *о* в някои бълг. говори. А изменението в ударената гласна *а* се дължи на характера на междуметието, което позволява емоционални оттенки на крайната гласна, нещо което се забелязва и в употребата на някои туркини (*еввах*). (За отбелязване е, че това межд. се употребява повече от жените-туркини.) Отпадане на *х* в *ивѝ* е турско: *евва*; *ейвах* < пер. *ей* + ар. *вах* „язък!“ > тур. *вах* > бълг. *ѝх*, *вах*, *ваѝ*.

игзевле, идзевле, и жегли „жегли на ярем“ (АБДР)

Това е съставна дума. Състои се от *и* и *зевле*, *дзевле*, *жегли*. Авторите на БЕР обясняват само последното, като го извеждат от тур. диал. *зевле*, от гр. ζεύλη. За тях, първият елемент е „протетично *и*- под влияние на турски“. Но *иг*, *и* иде от тур. *иг* / *ий* „ос“ (СДД). *Зевле*, бидейки чуждица, народът е прибавял и *иг*, *ий*, „ос“, което в български е станало *и*.

иглѝк „кърпа за ръце“ (АБДР)

То възлиза на тур. диал. *яглѝк* „кърпа за ръце, употребявано на софра; салфетка“ (личен архив). В Анадола то означава „пешкир“ — което навярно не е добре преведено от учителите, съставители на този речник (СДД), в тур. лит. език то означавало „голяма, бродирана по краищата кърпа (трябва да прибавим за ръце; бродирана салфетка)“ (ТС). Състои се от *яг* „масло“ и наставката *-лѝк*: *яглѝк* буквално означава „предназначено за мазнина“ и от там „кърпа за истриване на мазни ръце“.

иджи-биджи

Значението на тази дума не е много ясно. Тодор Панчев, у когото го намираме, го превежда с „отбрано ястие“, като дава и израчението в което намира: *той не съадъ нъ суфръ със къко дъ иъ, се иджи-биджи изде*. *Иджи-биджи* казваме и ние, но без ясно значение, в изразите *иджи-биджи маллебиджи* „иджи-биджи маллебиджия“ или *иджи-биджи леблебиджи* „иджи-биджи леблебиджия“. Явно е, че *иджи-биджи* имат общ произход и значение, които не са ни известни. Но ние го отнасяме повече към дисерти, като сладкиши, сухи плодове пр.

иджия „с голям апетит“ (АВДР)

То възлиза на тур. диал. *иджи* < *ийиджи* „яцник“. В български език се среща още и формата *еджия* „изедник“, *мирас еджия* „прахосник на зестра“ (АБДР, Вазов), които възлизат на тур. *йеджи* < *ийиджи* и *мирас йеджи* „готован, който живее като продава наследството си“.

иджюрют

иджюрют ни струвам „да те не коля“ (АБДР — Сливенско), където *иджюрют* ще да е неправелно свързано с съюза *и*. Останалото *джюрют* иде от тур. диал. **джърют*, от *джурет* „1) дързост, смелост; 2) нахалство, наглост, заядливост“ (БТР), „неосторожност, горячност“ (ТРС). *Джюрют струвам* ще рече „проявявам нездържаност“ → „правя пристъпление (от дързост)“ и ще възлиза на тур. диал. **джърют етмек*, **джърют япмак* също; тур. лит. *джурет етмек* „осмелиться, отважиться, рискнуть, посметь (что-либо сделать)“ (ТРС) от араб. *джурет* „смелост“.

идзевли вж. игзевле

идикю „пещера“ (АВДР — Дервент, Дедеагашко)

идикю не ще означава „пещера“, а ще е име на един хълм можеби с пещера. Следователно бидейки топонима ще трябва да се установи релефа на местността и да се види как местните турци я наричат, да се издири писмената форма в историко-административни, топографски паметници. За сега ние виждаме тук турския географски термин *йуик* „хълм, могила“; срв. тур. *idiği gediği* „трудности, тежест (чего-л.)“ (ТРС). Ако *idik* е друга форма на *gedik* „цепнатина, пукнатина“, нещо което е възможно, тогава *идикю* ще означава „хълм с цепнатина“.

идиндисвам

То означава „завъждам, припечелвам, добивам“ (АБДР — Смолянско, Ардинско, Маданско, Асеновградско, Девинско, Момчилградско, Ксантийско). В този край турците изговарят този глагол също с начало-словно *и*: *идинди* също. В старите османски паметници с арабица то се пише пак с *и* (с буквата *йе*). В транскрибираните турски текстове (т.е. текстове с латиница, с кирилица, с гръцки, армянски букви) от миналите векове и в речника на Радлов намираме именно тази форма: *идин-*.

идъра „реколта“ (АБДР)

В БЕР намираме неговия вариант *идаре* с значение на „прехрана“, от което се развива по-нататък значението „реколта“. За етимологията на тази дума вж. БЕР (*идаре*).

идя „дива фурма“ (АБДР — Дервент, Дедеагашко)

В тур. говори от централната езикова зона в Балканите *ıdā* означаваше също „дива фурма“, писмената форма на което е *ığde* (ТС), в древнотюркски *ııgde* „лох“ (ДТС — МК). Е. В. Севортян (325—6) смята, че то е от тюркски произход и отрича етимологията на М. Ресенен, според която *ıgde* възлиза на монг. *zegde* „куст (храст)“ (Севортян).

иен, *йен*, *ен* „белег, рязка по ухото на добитък“ (АБДР — Родопите)

То възлиза на тур. *ен* също, ТС: *ен* „знак, дамба по животните“ и древнотюркският глагол *енä* — „метить, делать надрез (белязвам, надрязвам)“ (ДТС — МК). Е. В. Севортян, според когото *ен* „метка, . . .“ е от тюркски произход, включва в етимологическата си статия и башкирското „*ен* „ширина (обично о материи)“ и кумъкското *ен* „отрез (материи)“ (Севортян 352). Следователно *иен*, *йен* ще да са също тюркски.

ижени — междуметие за чудене, бре! (Н. Геров)

Ние бихме прибавили и значението „много добре; хубавичко“ тъй като тур. *иджене* от което то произлиза, означаваше атака, от тур. *ийи* „добре“ + сложният афикс *-джене*. Вариантът *иджени* в турски не ни е познат, но неговото съществуване е възможно, тъй като в неударено крайно положение *е* от небрежност може да се втесни.

ижирò „изпълнение на присъда“ (АБДР — Смолянско)

То възлиза на тур. диал. *иджира* също (Екман 180), от тур. *иджрā* (Сами-Бей), от араб. *иджрā*, навярно по аналогия (и по свръхстарателност) на *їджрет* и *їджїрет*, където второто е араб. мн. ч. от *уджрет* „заплата, възнаграждение“. Реализациите на *дж* като *ж*, на *а* като *о* са станали в смолянския говор.

иза „вид жито; лимец, капладжа” (Т. Панчев)

Иза иде от тур. *џа* също (СДД), с реализацията на началословното *џ* като *и*, характерна за турските заемки в бълг. език. За произхода на тази дума ние не знаем нищо. Като се има пред вид, че лимец, капладжата се сее на есен (т.е. зимен сорт), може да го свържем с туркменското, каракалпакското *ызгар* „влага, сырост”, с казахското, киргизкото, каракалпакското *ызгар* „пронизаюци холод, стужа”, с казахското *џа* „сырое, влажное место”, които Е. В. Севортян допуска, че произлизат от **џз*, **џз-*, но той не включва тук *џа* „лимец” (Севортян 648). Така може да предположим, ако не е някаква заемка, *џа* да е първата част на една съставна дума, като например *џа бугдайъ* „? жито на студа, на влагата”; срв. *мисир бугдайъ* || *мъсър бугдайъ* „царевица” (букв.: „жито на Египет”), което днес е познато като *мъсър* || *мисир* (в бълг. също *мисир*).

избетуювам; избетуим „покварявам” (Самоков), избетуювам се, избетуя се „ставам мързелив” (АБДР — Корово, Чепинско)

Авторите на БЕР смятат, че те произлизат от бет „лош”, като отправят на *вед*, и сравняват с *бетер*.

За нас в тях има турския израз *бет хуй* „лош нрав” < пер. *бәд хуй* също.

избирдям „от първи път, изведнъж” (АБДР — Кесарево, Горноо ряховско)

Авторите на БЕР допускат, че то е „кръстоска от *из-веднъж* и тур. *бирден* „изведнъж” и *-ям* по диалектни наречия като *добрям*, *злям* и др.; за *н* > *м* срв. и *курушум* от тур. *курушун*.”

избирдям е българско образование по предлога *из*. В български език влязал и основната турска форма, без *из*: *бирден* (Т. Панчев) < тур. *бирдән* < *бир* „едно” и падежната наставка *-ден*, със същото значение. Формата *бирдәм* в турските местни говори не сме срещнали. В гагаузки намираме също само *бирдән*. В съзнанието на турци и гагаузи основата и наставката на тази дума са ясни и това не ще да позволило промяната на краесловната съгласна, която се забелязва в бълг. *избирдям*. Но преминаването на *н* в *м* е станало не по аналогия на *добрям*, *злям* и *курушум*, а *добрям*, *злям*, *избирдям* са се образували по аналогия на *затлъм*, *биям*, *иям* от тур. диал. *затлъм*, *биям*, *иям* от *затлъ* < *зати*, *бия*, *ия*, където *зати* и *ия* са от арабски произход, а *бия* — от турски. В последните, както в *добрям*, *злям* имаме прибавка на *-м*, което ще е остатък от *ким*, фалшиво разделено на *ки* и *м*; *ким* се среща в *белким*, *санким*, *чюнким*.

Американският тюрколог Янош Екман в турските говорни *барем*, *иллам*, *иллем*, *егеллим*, *йоксам*, *зирем* търси едно епентетично *м*, което не ще да е верно. (Екман, 200).

избоучвам „излайвам” (БЕР — З. Стоянов)

В БЕР то се извежда от *боуча* и се сравнява с *бау*.

Ние ще търсим турското *боук* < *boğuk*, *богук сес* „сподавен, хрипкав, пресипнал глас”. Следователно точното тогавашно значение на *избоучвам* ще да е било „лая приграхнало”, и ще е по турски модел *боук сес чъкармак* „издавам сподавен глас”.

избрет „показ” (БЕР — Ботевградско)

То не ще да е „кръстоска от *избор* и *ибрет*”, както смятат авторите на БЕР, а ще да е образувано от *из ибрет*, на българска езикова почва. В турски имаме *ибрет ичюн*, което би дало на български *за ибрет* „за пример, който не трябва да се последва; за поучителен пример”. В АБДР намираме наистина и *за ибрет* „за лош пример, за присмех” (Копривщица). Може би *избрет* иде от тур. *ибрете* „за показ”.

изгамбузвам се „изкривявам се от кръста” (БЕР — Сливен)

Ние се спираме на тази дума, за да отхвърляме тюркския произход, който му се преписва от авторите на БЕР. Според тях, тя иде от тюрк. **гамбуз*, тур. *камбур* „гърбав”, където щяло да има така наречения ротацизъм [з/р].

В българските говори срещаме *гъмба* „гърбава жена”, *гъмбе* „гърбав мъж” (АВДР — Банско), в сръбски глагола *изгамбати* „изићи, гамбајући, клатећи се, тетурајући се, извући се”.

изгьормедѐвам „повреждам” (БЕР — Смолянско, Ардинско . . .)

Авторите на БЕР го извеждат от тур. *гьормеди* от *гьорме-мек* „не виждам”.

Изглежда тук имаме глагол, образуван от бълг. **изгьормедем* < **изгьормеден* „от невиделища”, от тур. наречие *гьормеден* „без да видя, без да видиш . . .” срв. *избирдям*. Така първоначалната форма на *изгьормедѐвам* ще да е **изгьормедѐвам*.

издереленчвам се „сопвам се застрашително” (БЕР — Смолянско)

Авторите на БЕР го сравняват с *издреночвам се*.

В турски имаме глагола *дерил-* „събирам се” (ТТСIV) и още *дирил-* „окопитам се”, които сме склонни да търсим в *издереленчвам се*.

издилиндисуем се „бавя се преди да почна някаква работа”
(БЕР — Трън)

Този глагол не ще да се свързва с турския *диллен-мек* „бърборя, бръщолевя; давам повод да ме одумват”, а с тур. *динлен-мек* „отморявам

се, отпочивам си”, старата форма на който е *diñlen-*. Изчезването на *ñ* може да се обясни по два начина: 1) *ñ*, бидейки чужд звук за българите, отпада; 2) *diñlen-* > **dillen-* и от там на български *дилинди-*, с *e* > *и* и симплификация на двойната съгласна *лл*.

издубуря се „да се окумя, да се измъдря” (АБДР — Сб. НУ XI)

Според авторите на БЕР то произлиза от **дубуря се*, произ. от *дуби*, с експресивна наставка *-ур-*.

Ние ще го изведем от тур. *dübür* „задна част, анус”; срв. *изгъзия* „измислица”. *dübür* е арабска заемка; *издубуря се* отговаря на тур. израз: *dübüründen çıkar-*.

издяхквам „подкарвам кон като подвиквам дях” (БЕР)

Според авторите та БЕР **дях* се свързва с *дя*, *де*. Това е така. Да прибавим, че в турски съществува формата *dâx* „дий, деел (за каране на товарен добитък)” и иде от пер. *dex//de* — усилителна частица за очудване: я!

изинджия „завистник” (БЕР)

За уточнение да кажем, че *изинджия* е готова заемка от турски *özenici//üzenci*. В съвременен турски език намираме *özençi* „любител”, което е неологизъм.

изкайратя, кайретя „търпя, пренасям” (Н. Геров)

У Н. Геров намираме още и *кайрет*, *гайрет* „старание”.

Тук ни интересува формата *кайрет* на арабизма *гайрет*, която е присъща на неогуски тюркски езици (киргизки, каракалпакски, кримско-татарски и др.). Дали тя не северотюркска наследница?

изкандъквам „изядам, изпивам, изхарчвам, прахосвам” (БЕР)

Авторите на БЕР са убедителни когато го извеждат от тур. *kan-tak* „утолявам жажда, задоволявам се”, но I л. мн. ч. *kandık* да служи за основа е съмнително. *kandık* в миналото можело да образува съществително, със значение на „утоляване на жажда”, срв. *bildik* „познат”. Но с значението си на „изхарчвам, прахосвам”, *изкандъквам* напомня киргизкото *кандык* „ханство” от *кан* „хан, цар” и наставката *-дык*, вариант на *-лък*.

изкемдржувам вж. искемдржувам

изнаапец „неочаквано“, „внезапно“ (БЕР)

У Н. Геров среќаваме още *хапсадан* „изведнџ, изненадејно; внезапно“. В основата на тези думи имаме *хап*, *ап*, които са от персийски произход: *хаб* „сын, спане“. В турскиот говор в гр. Толбухин имаме *хаппадан*, *хаптадак* „неочаквано, изведнџ“, в кримскотатарски *хап ма-хап* „случајно“ (Радлов). *Хапсадан* ще е готова заемка от турски говори. *изнаапец* < *из нахап* < [*хап*]ма-хап+-ец, по тур. *хаптадан* < *хап-ма-хап* +-дан (където -дан се превежда с *из*).

изфирявам „побягвам, офейкам“ (Н. Геров)

С това си значење, ние сме склонни да го изведем от арабизма *фирар* „бяг“, тур. *фирар ет-мек* „бягам, дезертирам“, а *изфирявам*, *фирявам* със значење на „да ексилдиша, излизам на фира, пушам фира, губя“ (Н. Геров) — от *фира*.

изфърна се „да се обърна“ (БЕР)

Авторите на БЕР виждат тук *v > ф*, като го извеждат от *извърна се*. Но дали нямаме тур. *фър* „бързо вртене“, *фърдолайг* „околоврџст“, което може да се сврже с пер. *хур*//*хор* „слџнце“.

изхарам „да ихзарча, да съсипа, да прахосвам“ (Т. Панчев),
изхарам//харам „обикалям, крџстосвам, безпокоя“ (Н. Геров)

В турски имаме изразу *har vurup harman savurtak* „прахосвам“ (букв. „биа магарето и веа“), където *хар* е персийски и означава „магаре“. В *изхарам* намираме значењето „прахосвам“, а в *харам* „обикалям“ като че ли се има пред вид обикаляњето на магарето на хармана (ако то не е от друг произход).

иксан „хора, народ“ (БЕР)

Авторите на БЕР го извеждат от тур. диал. *иксан* от *инсан* и за промяната на *н* в *к* го срањиват с тур. *енсер* = *ексер* „гвоздеј“.

Но ако треба уточнење, ще кажеме, че в *енсер* и *ексер* имаме редување на *н* с *к*. Докаато в *иксан* съществувањето на *к* ще е вторично, а имено: *инсан* > *исан* и от там по погрешна асоцијација с думи с дълги гласни, в последствие на отпаѓање на фрикативната съгласна *исан* става **игсан* и по полурегресивна асимилација се произнася *иксан*. В сѐрбохџрватски съществуват също и двете форми: *иксан* и *инсан*.

Много е вероятно също *йсан* да се е смятало да произлиза от **ихсан*, и от там да е станало *иксан*; срв. сръбхр. *ихтијар* и *иктијар* „старац, стар и искусан човек”, от ар. *iḥtiyār*; *ихтибār*||*иктибār*||*итибār*” пощование, уваженост” от ар. *iḥbār* (Шкалич).

икъджийъ: дувар икъджийъ „които събарят стени” (АБДР — с. Канлия, Северна Добруджа)

икъджийъ е мн. ч. от *икъджия* и иде от тур. *yüksü*.

илдъза „планетата Венера” (БЕР)

В български имаме още и *сабах илдъзъ* със същото значение (АБДР — Инжекьой, Юсюзкьой).

В турски планетата Венера има множество названия, едно от които е именно *сабах йълдъзъ* „утринна Венера”, което съкратено дава *йълдъзъ*. Вечерната Венера се казва *акшам йълдъзъ*, както и на бълг. *Вечерница*. Освен това в турски *йълдъзъ* употребено самостоятелно означава още и „полярна звезда” и от там „север” (в езика на моряците и метеоролозите).

Освен това в български *илдъз* се употребява в наименование на някои цветя: *илдъс* „цвете гергина *Dahlia*” (АБДР) от тур. *yıldız (çiçeği)*, *илдъз-оту* „*Inula helenium*” (АБДР) от тур. *yıldız-otu*, *илдъз-нишан* „*Alhemilla vulgaris* L.” (АБДР) от тур. диал. **yıldız nişanı*.

илей „за чудене, казват го повече мъжете” (Т. Панчев)

То иде от *хеле*||*еле* „ала, само, нъ, най-послед” (Н. Геров) и *хей*||*ей* „ева, еве, ево, ето, на хе, я, ято” (Н. Геров), от тур. *хеле хей* „най-послед”, където *хеле* ще да произлиза от ар. *ḥelā* „празно място, простор”, а *хей* — от пер. *хейхей* „последната чаша, която се пие в един пир”, които се употребяват в тур. и като междуметия. На много е възможно тези междуметия да са готови заемки от персийски и арабски: *хей* и *хеле*.

иливанлъци „веселби, развлечения; празни неща” (БЕР)

иливанлъци в ед. ч. *иливанлък*, от *иливан* и *-лък*. У българите има още личното мъжко име *Илван* и фамилно име *Иливанов* (Илчев). У чувашите срещаме също личните мъжки имена *Илван*, *Иливан* (Магницкий).

Илван се свързва с арабското име *Елвāн*¹, което значи „цветове”. Дали *Иливан* е разширената форма на *Илван* или съкратената форма на бълг. фамилно име *Еливански*, за което Ст. Илчев се пита дали не иде от тур. *елми* „50” и Иван — от род или махала на петдесет Ивановци (?)

Изглежда, че *Иливан* и *Еливан* (навярно преосмислено от *Еливан*) са варианти на едно и също име. Следва друг въпрос: дали те не се състоят от ар. *ел*||*ил* и *ймāн* „вяра в един бог”, от където е мюсюлманското

¹ срв. Elvan Çelebi тур. поет от XV в. (Philologiae Turcicae Fundamenta II, 1965, стр. 417.

име *Иман* (например у турците — вж. ИТР) и българското фамилно име *Иманов* (Илчев). Но дали пък не възлизат на ар. *el emān* „помощ“, *e>и* и *м>в*?

Изглежда съвпадението между *Иливан* име и *иливан* от *иливанлъци* е само фонетично. Тогава *иливанлък* не иде ли от тур. *илиманлък*, у Радлов осм. *лиманлък* означава „покой“ от *лиман* „пристанище“ (гр.). В съвременен тур. език *лиманлък* означава „1. крайбрежно място, удобно за пристанище; 2. спокоен, тих“. Следователно *иливанлък* се свързва с тур. *илиманлък* (с *м>в*), с понататъшно преосмисляне на „безделие“, „празен живот“ и „гуляй“. Но дали *иливанлък* не иде от тур. **иливантлът* „леventство; качество на войник от нередовна армия“ (Радлов: осм. *леwend* „вольноопределяющий солдат“), с отпадане на *-т*?

илик „луничка по човешко тяло“ (БЕР)

За авторите на БЕР това е едно неясно име. Ние ще го сравним с азерб. *енлик*, казанотат. *иңлик* „румяна“, „краска на лице“: *илик* < *иңлик*, с отпадане на *н*. Е. В. Севортян смята, че основното значение на *ең/оң* е „двят на лице“ и от там „двят“ въобще“ (Севортян, стр. 534—5).

илиндар- епитет на бърз кон в нар. пес. (БЕР)

Авторите на БЕР предполагат, че то иде от тур. *yelân* мн. ч. от *yelc* значение на „шампиони“, с наст. *-дар*. Но *-ан* е наст. за мн. ч. в иранските езици. *-дар* е също иранска наставка. Думата *yelân* не съществува в турски език. Следователно трябва да го отнесем към друга дума. Според нас, тя е *алемдар* „1. знаменосец, байръктар; 2. водач“ от пер. *алемдар* също, от ар. *alâm* „знаме“ и пер. наст. *-дар*. Изглежда *алемдар* имало и палаталния вариант **елемдар*, което могло да даде **илимдар* и от там, по непълна регресивна асимилация (*мд>нд*) се е получило *илиндар*.

илиндисвам „развличам се“ (БЕР)

Вярно е, че е вариант на *еглендисвам*. Но да кажем, че в турските говори то се произнася също като *ilândi*, с *и*. Второто *и* се е получило на бълг. почва.

илиндисовам „утешавам, развличам“ (БЕР)

Правелно е, че *илиндисвам* „развличам се“ е вариант на *еглендисвам* (тур. диал. също *ilândi*), *илиндисовам* възлиза на тур. диал. *ilândirdi*, което е каузативна форма на *ilân-*. Дали то е продукт на съкращение (**илендирдисовам* > *илиндисовам*) или бълг. образуване от тур. възвратен глагол?

илиндисвам „тропосвам” (БЕР)

В тур. говори е широко известно *ил-* „тропосвам”, *илин-* „тропосвам се, бивам тропосан”, но не „тропосвам”. Тук се наблюдава обратно явление на *илиндисовам*, т. е. разширената форма се употребява вместо основната. Или може би има малка грешка в българския превод?

иллем „вече, в края на краищата” (БЕР)

То ще е готова заемка от тур. диал. *иллем* (Екман, стр. 200).

илми-хабер „хабер, запис за знание, за уверение” (Н. Геров)

То възлиза на тур. *илм-и хабер*, *илм-у хабер* също, от пер. *елм-у хабер*, от ар. *‘ilm* и ар. *ḥabār*, съчетани по персийски.

иялям „присъда” (БЕР)

Иде от тур. *ilâm* (ар. мн. ч. от *ilm*) „1. съдебно решение, присъда; 2. оповестяване, уведомяване, известие”, от ар. *‘lâm* също, а не „обява”, както са превели авторите на БЕР, което ни напомня *илан* „обява” от ар. *‘lān*.

имаил „сребърен женски накит от коронка с плочка отгоре, на която висят нанизани сребърни парички и мъниста” (БЕР)

У Н. Геров намираме още *хамайлия*||*хаймалия* „освятено, магьосано нещо, което носят за да предпазва от болести и от други злини, моска”. Следователно *имаил* е променена форма на *хамайл*, което на турски език означава „амулет, който се носи на ръката или на врата”, от ар. *ḥamā’il* също.

Що се отнася до *хамайлия*, то възлиза на тур. *хамайли*||*хамайлъ* със същото значение както и *хамайл*, но иде навярно от ар. прилагателно от *ḥamā’il* което ще е **ḥamā’ilī*.

имаме//мамè „кехлибарева топка на чюбук, на наргеле, на такъм-чя, която се захвапват в устата” (Н. Геров)

Н. Геров го отбелязва като турска, което е така. В тур. *имаме* също, но и още „чалма”, с което значение е влязло в сърбохърватски *имама* (Шкалич) от ар. *‘imātā*.

имам-баялдъ „гостба от сини домати и много олио” (БЕР)

Тук ние се спираме за да уточним историята на проникването на това наименование. Действително тур. *имамбайлдъ* означава „имаминат припадна, баялдиса” (БЕР), но от какво? Не от вкусното ястие, а от това: имаминат наистина е харесъл яденето и заръчил на жена си да изготви пак такова ядене. Но жена му за отговор показала гърнето за масло, което било празно. И имаминат припаднал именно тогава (по нашите диалектоложки записи — ръкописи). Така че правилно се изтъква, че това ядене се готви с много олио.

иман „вяра” и да *дойде на иман*, на вяра (Н. Геров)

Н. Геров не е превел израза *да дойде на иман*, който е полу калка от тур. *имана йел-* „съгласявам се да прима мохамеданската религия; прен. вразумявам се”. Вероятно на български *да дойде на иман* означава именно „вразумявам се”. *иман* е от ар. произход, както отбелязват авторите на БЕР, спирайки се на *имансъз*.

имшеринка „землячка” (АБДР)

Навярно то е образувано от **имшерин* „земляк”, от тур. *хемшери* (влязло и в български език като *хемшерия* „съгражданин, земляк”) от пер. *häm-šähri*.

имюр „почит, уважение” (АБДР — ВОРМ VI)

То се среща в израза: *дава им млок имюр*. Следователно преводът е произволен. Тази дума навярно възлиза на тур. *öbür* „1. живот; 2. живеене, съществуване; волен и спокоен живот”, *öbür sürmek* „живея добър и спокоен живот”, *öbür vermek* „давам, осигурявам спокоен и дълъг живот”. Тогава може да допуснем, че бълг. *давам имюр* ще има същото значение; *öbür* < ар. *‘imr*.

инает „инат, упорит” (БЕР)

Авторите на БЕР го обесняват като тур. заемка **инает*, развито от *inat* и сравняват с бълг. *хинает* „инат”. Та *инает* иде именно от *хинает*, а не от *инат*. На тур. *hınayet* означава „кривина, извитост”, което е от арабски произход.

инакъ (БЕР — Странджа)

Тази дума тук е отбелязана като вариант на *инат* „безмислена упоритост; твърдоглавие; безсмислено упорит човек“. Но дали *инакъ* няма друго значение? В турския език от XV в. *инак* означава „доверен човек; човек на когото може да се довери“.

ингя „по млада стърва вика така на по-старата от нея“ (Т. Панчев)

Тази дума е фонетичен вариант на тур. диал. *инге*, посочено от авторите на БЕР. Този вариант в турските и гагаузките говори в България е *ингä* < *yengä*.

индат „помощ“ (Т. Панчев)

Тази дума е отбелязана и от авторите на БЕР, като вариант на *имдат*, което е безспорно. Ние се спираме от ново върху нея за да изтъкнем, че глагола, който се образува от нея е полу калка от турски, а именно: *индат чиня*: *идем тең индат да чиниме* (Т. Панчев). На тур. *имдат ет-* „помагам, притичам на помощ“.

У Т. Панчев намираме още и израза: *дойдоф на-индат*, т. е. *идвам на индат*, което е също полу калка от тур. *имдада гел-*, *имдадъна гел-* (букв. „идвам на негова помощ“).

Забележка. Авторите на БЕР са включали в статията на *индат* и словото *индакъ* „спокойствие, тишина“ (Странджа), което не ще да е вярно. То ни изглежда за заемка от турски *indah* „проявяване на щедрост“, което може да е станало **indah* и от там *индак*. То е от арабски произход.

инджичка „мешинена торба“ (Т. Панчев)

В български език срещаме още: *енджик* „чанта, вулия“ (Н. Геров), *янджик* „1. поставено нещо от страна; 2. джамадан“ (Т. Панчев), *янджичка* умал. от *янджик* (Т. Панчев).

Авторите на БЕР смятат, че *енджик*, *инджичка* идат от тур. *уапсік* „кесия (за пари)“, като предполагат, че „значението е променено вероятно на българска почва“. Но на турски именно то означава „чанта, прекарана през врата и висяща от страни“ (ТТСIV). В значение на „джамадан“ също ще е готова заемка от турски.

индифа „подтик“ (БЕР)

Авторите на БЕР смятат, че то е вариант на *интифа*, което не е вярно. *индифа* < тур. *индифа* „1. изригване (за вулкан); 2. изчезване изгубване“ < осм. *indifa* < ар. *indifā*.

инибаџан „отново“ (АВДР — Устово, Ахъчелебийксо)

Иде от тур. диал. *инибаџан* < *йени баџан*.

иниден „отново“ (Чешнегирово, Пловдивско)

Въвлиза на тур. диал. *иниден* < *йениден* също.

инсаниет „човечност“ (Н. Геров)

Иде от тур. *insaniyet* < *insāniyyet* (Сами Бей 154) „1. човещина, състрадание, добродушие, човечност, хуманност; 2. човечество“ < ар. *insāniyyāt*.

инсанлък „човещина“ (Н. Геров)

Иде от тур. *insanlık* също, от арабизма *инсан* и наставката -лък.

инсаф: няма инсаф „няма свян“ (Н. Геров)

Тук ние се спираме върху израза *няма инсаф*, който е полу калка от турски *insafı yok*.

интизап „даждие от продадено нещо“ (Н. Геров)

Н. Геров го дава като вариант на *ихтисаб*, които ги смята за турцизми.

Авторите на БЕР извеждат *интизап* от тур. *intisap* „отношение, връзка, приобщаване“ от ар. *intisāb* „отношение, връзка“.

Сами Бей отбелязва, че *ihtisāb* „анс. droit qu'on payait à la municipalité accise § office de percepteur de ce droit où se percevait ce droit“ се смесва с *intiza* „action d'arracher où d'être arraché. Peu usité“(149). И навярно още и с *intisāb* „action d'être ou état de celui qui est attaché, d'appartenir à; dépendance“ (Сами Бей 149).

интов „файтон“ (Н. Геров)

Н. Геров го отбелязва като турцизъм. В. В. Радлов дава *hinтов*, *hinто* „большой экипаж“ в османския език, като заемка от унгарски. Изглежда *hinтов* е влязло в турския език от южнославянските езици, където *хинто* е получило прилагателния суфикс.

интовджия „който кара интов“ (Т. Панчев)

Т. Панчев го взема за турцизъм. В наличните нам речници ние не намерихме тур. *хиттовджи*, което много вероятно е съществувало.

иншат

Авторите на БЕР отбелязват, че *иншат* се среща само у Вазов, споменато наред с *псалтикия* и предполагат, че е „някакъв вид книга“.

На турски *inşat* < *inşad* означава „рецитиране на стихотворение; декламация“ от ар. *inšād* също. Възможно е Ив. Вазов да имал пред вид някой сборник от стихотворения.

ира//ире//хира „мръсотия по тялото“ (БЕР)

Тази дума има персийски произход: пер. *хире* „1. изумленый, остолбеневший от изумления; растерявшийся, оробевший; потемневший, мрачный (о взгляде) . . .“, осм. *xirā* „1. темный; 2. худой, тощий“ (Радлов), азерб. *хирә* „мътен“.

Изглежда тя е стара заемка, пренесена по северен път.

ирав//ирлив „зацапан, кирлив“ (АБДР — Ботевградско)

ирав е произведено от *ира*. Но дали *ирлив* възлиза на **иралив* или на северо тюркско *(*h*)*irli*, вариант на *kirli*?. Изглежда и тур. *кир* (и от там и бълг *кир*) произлиза от пер. *хире*.

ирилтия „направен съвсем повърхностно и със слаби материали“

Авторите на БЕР предполагат, че то иде от тур. *yeraltı* „подземен; изба“. Не, то е готава заемка от тур. диал. *îrelti* от *eğrelti* също (СДД). В лит. тур. *eğreti* означава „1. наставен, прибавен; 2. временен; 3. взет за временно ползуване“ и *iğreti* „изкуствен, неестествен; прибавен, снаден“.

ирфине „част за плащане при обща гощавка“ (Войнягово, Карловско)

Иде от тур. *harifançe* „съвместно, общо, задружно, колективно“ от пер. *hārifānā* от ар. *hārif* „колега“ + пер. — *anā*.

исалдиса „намалява по тегло или сила“ (Ботевград)

Иде от тур. диал. *исълди*, характерно за западните говори, *ексилди* в лит. тур.

исап „сметка“ (БЕР)

Иде от тур. *hisap* от ар. *ḥisab*.

иса-са—междуметие в нар. пес.: од долу идат, кажи-речи, ергене,
ала са малко пиени, иса-са (Копривщица)

Според авторите на БЕР то е жвукоподражателно.

В турски народни песни на джамалджии също се употребява *есса* като рефрен. Освен това в местните говори *есса*, *хесса* представлява утвърдителна частица, със значение на „вярно, правилно”, тур. лит. *hassa* „най-добре, отлично” от ар. *hassa*.

иседжия//хиседжия// еседжия „който има исе в нещо” (Т. Панчев)

хиседжия, от което излизат *иседжия* и *еседжия*, възлиза на тур. нар. (h)isseci, тур. форма на персизма *hissādar* от ар. *hissā*.

исилдисвам „намалявам количество, изгубвам част от нещо” (АБДР)
„изтривам” (БЕР)

Иде от тур. нар. *isildi*||*iysildi* < *eysil*- < *eğsil*-. Значението, което се предписва на местните говори от юго-източна България като „изтривам” ще се е развило от „намалявам количество” и следователно не иде от тур. *sil-tek* „изтривам”.

исиме „партида”: утури ми исиме нъ тефтерът (АБДР-ВОРМV)

Изглежда, че това съществително иде от тур. *esame* „записване войник, особено яничарин” (Сами Бей 74), *esameli* „наемен войник” (пак там). *отварям исиме* ще рече „отварям сметка на дадено име”.

Тур. *esame* вероятно иде от *esami* „имена”, което е мн. ч. от *isim* в арабския език.

По малко вероятно е *исиме* да произлиза от тур. *исим* „име” (ар.).

искемдже „тормоз” и искемджувам „изтърбушвам заклано добиче;
разкъсвам стомах” (АБДР — Странджа)

Авторите на БЕР предполагат, че произлиза от *канджа* „желязна кука”, кръстосано с *изшкемб(у)вам*, с начално значение „вадя нещо с кука”.

За нас *искемджувам* е метафорично образувано от *искемдже*, което пък е вариант на *скенджа* „тормоз” (Б. Цонев) < тур. диал. *iskencä*, тур. лит. *ışkence* < пер. *şekänğē* „пытка, истязание”. В турския език тази дума дава също глагола *ışkence et-* или *ışkence uar-* „мъча, измъчвам, изтезвавам”.

Искеча „име на град Ксанги” (БЕР)

Може би щеше да бъде по-правелно да се каже, че *Искеча* иде от тур. *Iskeçe* [*Iskeçä*].

искилък „стара изсъхнала трева на есен” (АБДР)

То е готова заемка от тур. диал. *искилък*||*ескилък*, тур. лит. *ескилик* „1. устарялост; 2. отдавнашност”. Значението на „стара изсъхнала трева на есен” ще да е получило на българска почва.

искизъмънски „отдавнашни” (АБДР — Лазарци, Еленско)

Иде от тур. *ески заман* „старо време” и е българско образуване.

искизъмъндан „от старо време, отдавнашни” (АБДР)

От тур. *ески замандан* също, което се употребява с глагола *кал-*; *ески замандан калма* „старинно, антика, от старо време”.

искувия капа „вид шапка” (БЕР)

Авторите на БЕР се задоволяват да отбележат, че то иде от тур. диал. *ışkiif* „вълнена шлетена шапка” (СДЦ).

В. В. Радлов, като превежда осм. *ışkııf* „шапка надеваема на голу ястреба”, го сравнява с рус. *скуфья* „шапочка духовного лица”, древнерус. *скуфия*. М. Фасмер предполага, че иде от средно гр. *σκοῦφια*, от итал. *scuffia*. което се смятало за германско слово (Фасмер). Изглежда, че в турски то имало и варианта **iskufi*, *ışkiifi*, за да даде бълг. *искувия*, с *и-* и *-и*. Озвучаването на *f* в междугласно положение, може да е станало както на българска така и на турска почва. Така итал. *scuffia* > тур. **iskufi*? **iskufia* > бълг. *искуфия*.

искърдисъм „тероризирам, избивам всичко”: *искърдисъ нъзат* (АБДР — ВОРМ VI)

То иде от тур. *искирди*, от *искир-* „насъсквам, предизвиквам; насьсквам кучето” (СДЦ).

истеджия „годежар, сватовник” (БЕР -ЮЗ)

То иде не от тур. *isteci* „който иска, желае”, както обясняват авторите на БЕР, а от тур. *kız isteyici* „годежар”, където първия елемент ще е отпаднало. Само *isteyici* в турски език означава „просяк” (Радлов, СДЦ).

истилям: да стане истилям „да се изпита” (Н. Геров)

Иде от тур. *istilâm* „узнавам, осветлявам се, осведомявам се, информирам се; справям се” < ар. *istilâm*.

истюбеч „бяла оловна багра” (БЕР)//юстумбеч (М. Георгиев)

истюбеч <осм. *istübec*> съвр. тур. *üstübec* (Булг. §21, §42)
юстумбеч <тур. диал. *üstümbeç*; у Сами Бей: *istubec*, у Раџлов:
ustubac от ар. *isfidādž*.

ихмал „немарлив, нерадив, ихмалджия” (Т. Панчев)

Ако в *истейџија* отпада првиот елемент, то во *ихмал* со тоа значење изгледа е отпаднал вториот елемент — от тур. *ихмал едидџи*, от *ихмал ет-* „нехая, пренебрегам”, от *ихмал* „немара” и тур. спомагателен глагол *ет-*. *ихмал* <ар. *ihmāl*.

ихмалџија „немарлив” (Т. Панчев)

От тур. *ihmalci*, *ihmalci* „небрежен, немарлив, нехаен, неизпълнителен, неакуратен”, от *ихмал* и *-џи*.

ихмалџк „немарливост” (Н. Геров)

От тур. *ihmallık* (В тур. имаме още *ihmalcihk* със същото значење), от *ихмал* и *-лџк*.

ихтибар (АБДР- неготински говор), ифтибар „добро име, почет” (Н. Геров)

От тур. диал. *ihibar* (Екман 194), србхр. *ihībār* от тур. лит. *i'tibār* < ар. *i'tibār*. Реализацијата на арабската фонема аин како *x* е познато явление во турските арабизми. *ифтибар* < *ихтибар*, с *x* > *ф*.

ихтибарлија „който има ихтибар” (Н. Геров)

От тур. диал. *ihibarlı* <тур. лит. *itibarlı* „1. уважаван, почитан; 2. којто се ползува со доверие” от *ихтибар* *-ли*.

ихтиеч, ихтиечен вж. ихтиядж

ихтиза „потреба, нужда” (Н. Геров)

От тур. диал. *ihiza* (Екман 175) <тур. лит. *iktiza* (ар.).

ихтизалија // иктизалија „потребен” (Т. Панчев)

От тур. диал. *ihizali* (Екман 175), тур. лит. *iktizali* (ТРС) от *ихтиза* и *-ли*.

ихтизалък „нужда”: . . . като се притесняваше от разни нужди и ихтизальци (АБДР — Тешово, Неврокопско)

От тур. диал. *ихтизалък* от *ихтиза* и *-лък*.

ихтизарлия: и йет голям търговец и не е ихтизарлия, за да е слуга (АБДР — Прилеп)

В тур. *ih̄tizarlı* означава „в агония” <*ih̄tizar* „агония” от ар. *ih̄tizār*. В български *ихтизарлия* изглежда да има значение на „нуждаещ се; притеснен”.

ихтиядж „който има потреба за нищо” (Н. Геров)

У Н. Геров намираме още *ихтиядж съм* „чувствувам нужда”, *не съм ихтиядж* „нямам потреба за нищо”, които отговарят на тур. *tihtas ol-*, *tihtas olma-*.

Думата *ихтиядж* в тур. образува глагола *ih̄tiyası ol-* което на български би дало *имам ихтиядж*. *ихтиядж съм*, *не съм ихтиядж* изглежда са български образувания.

ичия//итсия//еци(я) „два часа след залязване на слънцето” (БЕР, М. Георгиев)

От тур. *yatsı* също (Булг. §29).

ичгюйлийъ „приведен зет” (АБДР — ВОРМ V)

Ние виждаме тук тур. *içgüveylüi*, *içgüveylüği*, форма възможна, но не регистрирана. На турски то би означавало „състояние на приведен зет”. Ако беше *ичгюйлик* щяхме да търсим в значение на „приведен зет” ролята на *-лик* при образуване на роднински термини по брак, като *бабалък*.

ичилик „детска игра чилик; парче отрязано под ъгъл” (БЕР)

Авторите на БЕР го извеждат от *чилик*, с протетично *-и*. Но протетично *и* се прибавя на чуждици в турски език, които започват с *р* и *л*. При *ичилик* ние сме склонни да търсим тур. **iğ çelik* от *iğ* „ос, въртящ се цилиндър на машина” + тур. *çelik* „стомана”, т. е. едно оръдие, употребявано в детската игра челик; срв. тур. *iğdemir* „длето” (ТРС).

иш, ишу — междуметие при пъдене на кокошки или на дребен добитък „//иш-иш//ише-ише//ишум-ишум//ишай-ишай също” (БЕР)

Тюркските народи за изгонване на домашните животни употребяват самите наименования на животните, които пък с време се превръщат в междуметия. Така е станало и с *иш*, от северотюрк. (x)*иш* или (x)*иш* осм. *qış* междуметие за пъдене на домашни птици като кокошки, от респективно *хуш* и *куш* „птица”. Формата *иш* „avis” намираме в един транскрибиран турски паметник от 17 в. (Ийесхази), а *хуш* в кримскотатарски (Радлов).

В *ишу* имаме *иш* и още *у*, което възлиза на *ху*, което е съкратена форма на пер. *худа* „бог”, станала междуметие; в *ише* ще трябва да търсим *иш* и (x)*e* < *хеп* — междуметие, от пер. *хей* (Вж. илей); в *ишум* изглежда имаме тюркската притежателна наставка *-ум*, както в *къзум* „дъще” от *къз* „девойка” + *-ум*; в *ишай* намираме *иш* и (x)*ай*, както при *ише*.

ишалък чиня (БЕР)

Авторите на БЕР се питат дали *ишалък* не означава „борба”. Не. *ишалък чиня* е полу калка от тур. *aşağılık et-tek* „чиня низост, подлост, безчестие”. В произношението на турците то се чува като *aşalık*, в западните турски говори и като *ешалък*/*ишалък* — по-точно в югозападните турски говори (например неврокопски). Така *ишалък* е тогава заемка и не се свързва с тур. *işâl* „разяряване, ожесточаване”.

ишгаль „омраза, яд” (БЕР — Банско)

Не е сигурно дали значението „омраза, яд”, което се предписва на тази дума е точно определено. То иде от тур. *işkal* „затрудняване, препятствуване” от ар. *işqal* също, с озвучаване на началосричковия гутурал. Така възможно е *ишгаль* да означава „затруднение”. Но от друга страна като се има предвид, че турцизмите рядко се подлагат на фонетични и семантични изменения, може (стига съставителите на речниците и на текстовете да определят правилно значенията с които са познати те сред народа), може да допуснем още, че *ишгаль* иде от тур. *işgal* „занимание, работа; окупация”, обаче със същото или близко значение на тур. *işgal*, което е от арабски.

ишкам „пъдя; къшкам” (Н. Геров), ишувам също (БЕР)

Тези глаголи са български образувания от *иш*, *ишу*, както обясняват авторите на БЕР (Вж. иш).

ишчоана „оглуея съвсем, побърквам се” (БЕР — Троян)

Авторите на БЕР допускат, че то иде от *чухна* „съхна”, с неясно *-о-*. Но дали нямаме тук *иш* < *из* + *чоан* + *-а*? В южнокиргизките говори намираме *чогонок* „расславленный, инвалид”, в древнетюркски *çoγan*

„палка с загнутым концом, клюшка (для игры в мяч)” (ДТС — QVN). Изглежда в тези думи — киргизкото *чогон* от *чогонок*, древнетюрк. *чоган*, бълг. *чоан*, а може би и в бълг. *чухна* (<? *чухан* + *-а*) има идея за „превиване, сгъване”.

ишчум (БЕР)

Авторите на БЕР пишат, че то е с неясно значение, само в примера: *ни заглявай горе, доле, [горе, доле, ишчум поле], чи щии конче блязну ковеш* (Чешнигирово, Пловдивско). Според тях то иде от **ишом*, от *ище* < *оше*, срв. *ишим*. Но дали *ишчум* не е съставено от *иш* < *из* + *чум*: *чум поле* „поле засято с чим”? Така може да се допусне, че *чим* е станало *чум* по лабиализация. А за произхода на *чим* знае се, че е персийски: *чем* „морава”, което е станало в тур. *чим* и от там бълг. *чим*.

Меркюре Моллова

СЪКРАЩЕНИЯ

Булг.	M. Mollova, Etude phonétique sur les turcismes en bulgare. in: LV, XII, 1967.
ДТС	Древнетюркский словарь. Ленинград, 1969.
Екман	J. Eckmann, Anadolu Karamanli Ağzlarına ait Araştırmalar. i, Phonetica. in: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fak. Dergisi, VIII, 1950.
Ийескази	J. Németh, Die türkisch Sprache in Ungarn im siebzehnten Jahrhundert (= Bibliotheca Orientalis Hungarica XIII), Budapest, 1970.
Илчев, Ст.	Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
ИТР	Istanbul Telefon Rehberi 1972—1973. Ankara 1972.
Магницкий, В. К.	Чувашские языческие имена. „Известия об-ва археологии и этнографии” т. XXI, вып. 2, приложение, Казань, 1905.
Радлов, В. В.	Опыт словаря тюркских наречий I—IV, СПб., 1893—1911.
Сами Бей	Samy—Bey, Dictionnaire turc-français. Constantinople 1885.
СДД	Türkiyede Halk Ağzından Soz Derleme Dergisi. Istanbul 1939—1947.
Севортян, Э. В.	Этимологический словарь тюркских языков (Общетюркские и межтюркские основы на гласные). М., 1974.
ТРС	Турецко-русский словарь. М., 1977.
ТС	Türkçe Sözlük. TDK, Ankara, 1969.
ТТС	XIII. Yüzyıldan Günümüze kadar Kitaplardan Toplanmış Tanıklariyle Tarama Sözlüğü. I—IV, Istanbul—Ankara 1943—1959.
Фармер, М.	Этимологический словарь русского языка. Перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева. М., 1964—1973.

Шкалич	А. Škaljić, Turcizmi <u>u</u> srpskohrvatskom jeziku. Sarajevo, 1966.
ар.	арабски
азерб.	азербайџански
бълг.	български
гр.	гръцки
осм.	османски
пер.	перскијски
србхр.	сърбохрватски
тур.	турски
тюрк.	тюркски

Резиме

Меркјуре Моллова

О ЕТИМОЛОГИЈИ НЕКИХ ТУРЦИЗАМА У БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ

У чланку ауторка даје оглед етимологије неких турцизама (који почињу са *и-*) у бугарском језику који досад нису били предмет проучавања и нису ушли у „Български етимологичен речник“ — или пак неких који нису били довољно продубљено и правилно анализирани.

Већина овде размотрених лексема ауторки су јасне, али има и таквих које се, будући да су регионализми и архаизми, не дају сигурно објаснити. Такве су: *ибрјамбашия*, *иливанлъци*, *инакъ*, *интизан*, *шичоана*, *шичум*.